

ОРЫС ЖӘНЕ ӨЗБЕК СЫНЫПТАРЫНДА АБАЙ
ШЫҒАРМАЛАРЫН «CLIL» ӘДІСІ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ
(Қарақалпақ тілі оқулығындағы әдеби материалдар мысалында)

Мамбетова Гулчехра Абибуллаевна,
НМПИ таяныш докторанты
gulcehra941@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15271962>

Аннотация. Бұл мақалада басқа тілдерде білім алатын сыныптарда Абай шығармаларын CLIL әдісі арқылы оқытудың тиімділігі қарастырылады. Абайдың қара сөзі мысалында тіл мен мазмұнды кіріктіріп оқытудың әдістері талданады. Зерттеуде оқушылардың мәтінді түсіну деңгейін арттыруға бағытталған педагогикалық эксперимент жүргізіліп, оның нәтижелері талқыланады. CLIL әдісін қолдану әдеби шығармаларды оқытуда тілдік кедергілерді азайтып, оқушылардың когнитивтік дағдыларын дамытуға көмектесетіні анықталды.

Түйінді сөздер: CLIL, Абай шығармалары, кіріктірілген оқыту, әдебиет, педагогикалық эксперимент.

Annotation This article examines the effectiveness of using the CLIL method in teaching Abai's works in classes where instruction is conducted in other languages. Using the example of *The Fifth Word*, the study analyzes methods of integrating language and content learning. A pedagogical experiment was conducted to enhance students' text comprehension, and its results are discussed. The findings show that the CLIL approach reduces language barriers in literature studies and helps develop students' cognitive skills.

Keywords: CLIL, Abai's works, integrated learning, literature, pedagogical experiment.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту (CLIL) әдісі шет тілінде оқыту үдерісін тиімді етуге бағытталған. Бұл әдіс әдебиетті тілдік ортада оқытудың инновациялық тәсілі ретінде қарастырылады. Абай шығармаларын CLIL әдісі арқылы оқыту оқушылардың тілдік дағдыларын дамытып қана қоймай, олардың сыни ойлау қабілетін арттыруға көмектеседі.

Бұл зерттеу Абайдың шығармаларын CLIL әдісі негізінде оқытудың тиімділігін анықтауға бағытталған. Нақтырақ айтқанда, Абайдың қара сөзін талдау арқылы, оқушылардың мәтінді түсіну, тілдік және мәдени аспектілерін меңгеру деңгейін бағалау көзделеді.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) әдісін Дэвид Марш (David Marsh) 1994 жылы алғаш рет ғылыми тұрғыда сипаттаған. Ол бұл әдісті мазмұн мен тілді қатар үйрету тәсілі ретінде ұсынды. Яғни, оқушылар пәнді

(мысалы, география, биология) екінші тілде оқып, сол арқылы тілдік және пәндік дағдыларды қатар дамытады.

CLIL әдісін әдебиетті оқытуда қолдану

Әдебиетті CLIL әдісі арқылы оқыту идеясы кейінгі зерттеушілер тарапынан дамыды. Бұл бағыттағы негізгі ғалымдар:

Do Coyle, Philip Hood, David Marsh – CLIL-дің жалпы әдіснамалық негіздерін қарастырды. [1]

Richard Pinner – CLIL және әдебиетті оқыту тақырыбында зерттеулер жүргізді. Оның "Unlocking Literature through CLIL" атты мақаласы CLIL-дің әдебиет сабақтарында қолдану тәжірибесін сипаттайды.[2]

Ana Llinares, Tom Morton, Rachel Whittaker – CLIL әдісі арқылы пәндік тілді дамытудың жолдарын зерттеп, оның ішінде әдебиетпен байланысты аспектілерін қарастырды. [3]

Яғни, CLIL бастапқыда жалпы пәндерді оқыту әдісі ретінде ұсынылды, ал оны әдебиетті оқытуға байланыстыру кейінгі зерттеушілердің еңбегі болып табылады. Бүгінде CLIL әдеби шығармаларды талдау мен тілдік дағдыларды қатар дамыту құралы ретінде қолданылады. CLIL әдісі төрт негізгі компонентке негізделеді:

- **Content (Мазмұн)** – пәндік білім мен дағдыларды қалыптастыру.
- **Communication (Коммуникация)** – тілдік дағдыларды дамыту.
- **Cognition (Когниция)** – сыни ойлау мен аналитикалық дағдыларды жетілдіру.
- **Culture (Мәдениет)** – мәдениетаралық түсіністікті дамыту.

Бұл әдіс оқушылардың тек пәндік білімін арттырып қана қоймай, оларды шет тілдік ортада еркін ойлауға және сөйлеуге бейімдейді.

Әдебиетті оқытудағы «CLIL» әдісінің рөлі

Әдеби шығармаларды CLIL әдісімен оқыту бірнеше артықшылықтар береді:

Оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттырады – әдеби шығармалар тілдік құрылымдарды үйренуге және оларды қолдануға мүмкіндік береді.

Оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамытады – «CLIL» әдісі арқылы әдеби шығармаларды талдау оқушыларды мәтінді терең түсінуге және өз ойларын дәлелдеуге үйретеді.

Мәдениетаралық түсінікті қалыптастырады – әдебиет белгілі бір халықтың рухани құндылықтарын бейнелейді, сондықтан оны оқу мәдениетаралық қарым-қатынасты дамытуға ықпал етеді.

Коммуникативтік дағдыларды жетілдіреді – оқушылар талқылау, пікір алмасу, эссе жазу сияқты дағдыларды меңгереді.

Абай шығармаларын «CLIL» әдсімен оқытудың ерекшеліктері

Абай шығармаларын оқытуда CLIL әдісін қолдану оқушылардың қазақ әдебиетіне деген қызығушылығын арттырады. Абайдың "Қара сөздері" философиялық ойға негізделген, сондықтан оларды оқыту кезінде оқушылардың когнитивтік қабілеттері дамиды.

Абайдың қара сөзін «CLIL» әдісімен оқытуда:

Content: Абайдың қара сөздерінің идеялық мазмұнын талдау.

Communication: Оқушылар мәтінді талқылау арқылы өз пікірлерін қазақша жеткізеді.

Cognition: Оқушылар мәтіндегі негізгі ойды анықтайды, философиялық мағынасын түсіндіреді.

Culture: Абайдың қара сөздері арқылы қазақ халқының ой-санасы мен құндылықтарын түсінеді.

Теориялық талдау көрсеткендей, CLIL әдісі көптілді сыныптарда әдебиетті оқытудың тиімді құралы болып табылады. Абай шығармаларын осы әдіспен оқыту оқушылардың тілдік дағдыларын дамытумен қатар, олардың сыни ойлау қабілетін арттырып, ұлттық құндылықтарды түсінуге көмектеседі.

Тәлим рус және өзбек тиллерінде алып барылатуғын бірақ мемдекеттик тил ретінде қарақалпақ тили оқытылатуғын сыныптырдың 11-сынып [1] оқулығында Абай Қунанбай улының бесінши қара сөзи әдеби материал сыпатында берилген. Сол сыныптарда Абайдың қара сөзин «CLIL» әдсімен оқытылғанда төмендегише нәтижелерге қол жеткизилди.

Эксперименттің негізгі мақсаты – Абайдың бесінші қара сөзін CLIL әдісі арқылы оқытудың тиімділігін бағалау. Оқушылардың әдеби шығарманы түсіну деңгейін, тілдік дағдыларын және сыни ойлау қабілетін дамытуға CLIL әдісінің қаншалықты әсер ететінін анықтау.

Эксперименттік зерттеу әдістемесі. Зерттеу екі топта жүргізілді: Бақылау тобы – дәстүрлі әдіспен оқытылды. Эксперименттік топ – CLIL әдісі қолданылды.

Экспериментке қатысушылар: Зерттеу рус және өзбек сыныптарының 11-сынып оқушылары арасында өтті. Жалпы 40 оқушы (әр топта 20 оқушы) қатысты.

Эксперименттік кезеңдер: Диагностикалық кезең: Оқушыларға Абайдың бесінші қара сөзі ұсынылып, алдын ала тест жүргізілді.

Негізгі кезең: Эксперименттік топқа CLIL әдісі негізінде сабақтар өткізілді.

Қорытынды кезең: Екі топ арасында салыстырмалы талдау жасалып, сауалнама мен тест нәтижелері бағаланды.

Эксперимент нәтижелері Эксперимент аяқталғаннан кейін екі топтың оқу нәтижелері салыстырылды.

Нәтижелер: Түсіну деңгейі: CLIL әдісі қолданылған топта оқушылардың мәтінді толық түсінуі 30%-ға жоғары болды.

Тілдік дағдылар: Эксперименттік топтағы оқушылар сөздік қорларын байытып, сөйлеу дағдыларын жақсартты.

Сыни ойлау: CLIL әдісімен оқыған оқушылар мәтіннің мағынасын тереңірек талдай алды.

Мәдениетаралық түсінік: Оқушылар Абайдың идеяларын қазіргі өмірмен байланыстыруда жоғары нәтиже көрсетті.

Жалпы, «CLIL» әдісі көптілді сыныптарда әдебиетті оқытудың жаңа мүмкіндіктерін ашып, оқушылардың оқу мотивациясын арттырады. Бұл әдісті жүйелі түрде қолдану болашақта білім сапасын көтеруге және оқушылардың тілді меңгеру деңгейін жақсартуға ықпал етеді.

Әдебиеттер:

1. Do Coyle, Philip Hood, David Marsh “CLIL-Content and language integrated learning” Cambridge University Press 1st edition. 2012
2. Richard S.Pinner. “Unlocking Literature through CLIL” Sophia University Press. 2012
3. Ana Llinares, Tom Morton, Rachel Whittaker “The Roles of Language in CLIL” Cambridge University Press. 2012. 352 p
4. Z.Ismaylova, .Turimbetov, A. Dawletova Qaraqalpaq tili, 11-klass. (Oqıw basqa tillerde alıp barılatuǵın klaslar ushın sabaqlıq). Nókis:- «Qaraqalpaqstan» baspası, 2019 jıl,71-bet